

2 | Kerk en godsdienst

MEDITATIE

Verborgen omgang

„De verborgenheid des HEEREN is voor degenen die Hem vrezen; en Zijn verbond, om hun die bekend te maken.”
Ps. 25:14

De wandel van Noach met God zal ook betekenen samen wandelen. Dit leven in de nauwe gemeenschap met God moeten wij eens van nabij bezien. In deze omgang en wandel in de nabijheid en gemeenschap met God is alles: leven, blijdschap en gelukzaligheid. Dit is dat voor de wereld zo onbekend zoet, dat zelfs weinigen van Gods volk bestendig ondervinden.

Zoals twee lieve vrienden die samen wandelen niet ledig zijn omtrent elkaar, maar om de weg te korten samenspreken van gewichtige dingen – zo ook de Heere en de mens die met Hem wandelt. Zij openbaren zich aan elkaar en maken zeer grote familiariteit en gemeenzaamheid. Niets verbergen zij voor elkaar, tot de kleinste bijzonderheden toe. De Heere openbaart Zich zeer gemeenzaam aan zulke Noachs die met Hem wandelen. Hij ontdekt hun Zijn verborgenheden. „Zal Ik voor Abraham verbergen wat Ik doe?” zegt God (Gen. 18:17).

Johannes Groenewegen,
predikant te Werkendam

(“Verzameling van veertien preken”, 1766)

BEROEPINGSWERK

PROT. KERK IN NED.

Beroepen: te Adorp-Wetsinge-Sauwerd (prot., deeltijd), G. Blom wonend te Cambridge (Groot-Brittannië); te Apeldoorn (herv., wijkgem. b.a. Eben-Haëzerkerk), J. B. ten Hove te Veenendaal (herv., wijk Vredeskerk), die bedankte voor Kamerik (herv.); te Huiszen (herv., wijk Meentkerk), F. van den Bosch te Katwijk aan Zee (herv.); te Vorchten (herv.), J. P. van Ark te Wapenveld, die dit beroep heeft aangenomen; te Zoutelande (prot.), M. J. G. Baan te Kerkdriel (prot.), die dit beroep heeft aangenomen. **Aangenomen:** naar Zwartebroek-Terschuur (herv.), prop. A. C. Borsje te Ede, die bedankte voor Brandwijk (herv.) en voor Gouderak (herv.). **Bedankt:** voor Maassluis (herv., Grootte Kerk), B. J. D. van Vreeswijk te Hattem (prot., Stadsnoordwestwijk).

CHR. GEREK. KERKEN

Beroepen: te Opperdoes, kand. P. A. Kok te Bunschoten.

GEREF. GEMEENTEN

Beroepen: te Lisse, H. Hofman te Kalamazoo (Michigan, VS). **Bedankt:** voor Boskoop, B. Labee te Veenendaal.

Meer kerknieuws op pagina 9

Lydia Vroegindewij schreef een studie over de manier waarop de troostlieders van Luther verwerkt worden in de koraalcantates van Bach. „Misschien schreef Bach zelf de teksten van die cantates wel.” beeld RD, Anton Dommerholt

„Bach werkte mee aan de revival van het lied van Luther”

Jaco van der Knijff

De troost die Luther in zijn leer en liederen verwoordt, vertolkt Bach 200 jaar later in zijn cantates. Speciaal tijdens zijn tweede jaar in Leipzig, in de cantatejaargang 1724-1725. Dan is er namelijk iets te vieren, ontdekte promovenda Lydia Vroegindewij.

Het is in 1724 precies 200 jaar geleden dat Luthers eerste Wittenbergse gezangboek verschijnt: een verzameling Duitse liederen voor de eredienst. Met daarin onder andere Luthers eigen Psalm 130: „Aus tiefer Not schrei ich zu Dir”.

Twee eeuwen later woedt er in luthers Duitsland een strijd om de liederfenis van de reformator. Zijn die gezangen van 200 jaar oud niet gedateerd? Inderdaad, zeggen pietisten, er is behoefte aan nieuwe liederen. Nee, stellen orthodoxe lutheranen, die troostrijke liederen uit de Reformatietijd moeten ook in nieuwe gezangboeken weer terugkomen.

Als dan het jaar 1724 in zicht komt – het jubileumjaar van Luthers eerste bundel – zijn orthodox-lutherse liedkenners (hymnologen) er als de kippen bij. Op allerlei manieren brengen ze Luthers lied opnieuw onder de aandacht: er komen heruitgaven van de oorspronkelijke bundels en de gezangen worden besproken in liedcommentaren in tijdschriften, zodat de oude teksten beter begrepen worden.

Een jaar eerder is J. S. Bach in luthers Leipzig begonnen met

zijn werk als cantor. De opdracht is onder andere om elke week voor de eredienst een cantate te verzorgen. Dat doet hij met verve. In de jaargang 1724-1725 zijn dat koraalcantates, waarbij de complete tekst van een luthers gezang leidraad is voor de muziek.

En laten dat in dat jubileumjaar nu precies ook allerlei liederen van Luther zijn. Waaronder in oktober 1724 „Aus tiefer Not schrei ich zu Dir” (BWV 38). En laten er nu tegelijk allerlei lijntjes lopen van Bach naar de orthodox-lutherse hymnologen die zo druk zijn met luthers lied, zoals Johann Christoph Olearius uit Arnstadt en Johann Martin Schamel uit Naumburg. En laten nu allerlei gedachten, woorden en beelden uit die gezangboekcommentaren terugkomen in de teksten van Bachs cantates.

Ontdekkingen

Dat zijn de grote ontdekkingen van Lydia Vroegindewij (60) uit Leusden. De bevlogen uitgever, theoloog, motor achter de site Kerkliedwiki en bedenker van het educatieve project Orgelkids, zag de achterliggende jaren kans oók een proefschrift te schrijven. Onder leiding van prof. dr. Albert

Clement verdiepte ze zich in het thema troost bij Luther en Bach. Dinsdag verdedigt ze haar dissertatie aan de Universiteit Utrecht.

In het Bachonderzoek is er natuurlijk al vaak naar die speciale jaargang koraalcantates uit 1724-1725 gekeken. Maar daarbij concentreerden onderzoekers zich vaak vooral op de relatie met de theologische boeken in Bachs bibliotheek. De link naar het

„De vlammen komen terug en het knettert in de muziek”

Lutherjubileum en naar de hymnologische bronnen uit het begin van de 18e eeuw bleef echter onderbelicht, zegt Vroegindewij.

Hoewel er helaas geen brief van Bach bewaard is waarin hij zich in de lopende kerklieddiscussie mengt, is de onderzoekster er vrij zeker van dat de Thomascantor met zijn cantatejaargang een bijdrage wilde leveren aan de revival van het lied van Luther.

In Bachs muziek is soms zelfs de

uitleg uit een commentaar terug te horen, aldus Vroegindewij. Ze noemt het lied „Nimm von uns, Herr, du treuer Gott”, van een luthers dichter uit de 16e eeuw. Hymnolog Schamel legt in zijn uitleg van dit lied een link naar drie stadsbranden in Naumburg. En wat valt op in Bachs cantate BWV 101 bij dit gezang? In een van de aria's komen de vlammen terug en knettert het in de muziek. Vroegindewij: „Het kan niet anders of Bach en zijn tekstdichter hebben dat commentaar van Schamel gekend.”

Wie de tekstdichter van de recitatieven en aria's in al die koraalcantates is, is overigens in het onderzoek van gemaakt dat hij de componist is en dat de dichter onbekend is. Maar als je bedenkt dat Bach heel goed ingevoerd is in bijvoorbeeld zo'n lied-uitleg van Schamel, dan is de stap heel klein naar de gedachte dat hij zelf die teksten heeft gemaakt. Dat kan ik nu niet hard maken. Maar in nieuw onderzoek zou er nog eens goed naar die teksten gekeken moeten worden.”